

'We dachten te gauw dat informatie van buitenlandse geheime diensten wel klopte,' Ben Bot is dat vertrouwen kwijt. Het volk denkt intussen: Irak stinkt.

Handelaar in belangen

Tekst: Wessel Penning **Foto:** Joost Hoving

Hij zei eens dat George Bush niet deugt en dat was toch wel wat. Zo onomwonden zijn oud-ministers in de westerse wereld maar zelden – zeker in Nederland. „Dat kan wel zo zijn,” zegt Ben Bot, „maar ikzelf heb nog nooit geschuwd de objectieve werkelijkheid weer te geven. De man is een politieke brekebeen. Hij kan goed luisteren en met een goed verhaal komen. Maar hij trekt verkeerde conclusies. Ze getuigen van kortzichtigheid, van naïviteit. Hij laat zich veel influisteren en heeft de uitgangspunten van een prediker.

„Maar George Bush is wel een charmant mens,” zegt Bot ook. „Hij riep me eens: 'Daar hebben we de minister van Buitenlandse Zaken van Nederland. Jij wilt natuurlijk met mij op de foto.' Tja, als de Amerikaanse president je herkent, voelt dat goed. Krijg je drie weken later een ingelijste, gesigioneerde foto toegestuurd. Later kwam ik hem met zijn vrouw tegen. Zei hij weer: 'Jij wilt vast met mij en Laura op de foto.' Ik heb nu drie van die lijstjes.”

Ik vind het nogal aanmatigend.

„Iedereen wil met de president van de Verenigde Staten op de foto. Die man doet dat elke dag. Leuk.”

Dan Donald Rumsfeld, als Defensie-minister de architect van de inval in Irak.

„Intelligent, haarscherp. Maar arrogant. Ziet Amerika als het nieuwe Romeinse rijk. Kwam hem tegen bij de NAVO. Zei hij: 'In de wereldgeschiedenis is nog nooit een reus geweest, die zo voorzichtig omging met de tenen van de dwergjes.' Zo van: Uiteindelijk hebben jullie je te schikken.”

We moeten Ben Bot hier niet per ongeluk in verband brengen met anti-Amerikanisme. Bot vindt dat Nederland op zijn minst een ereschuld heeft aan het land dat tot twee keer toe zijn jonge mannen stuurde om Europa te bevrijden en vaker wel dan niet bereid is om verantwoordelijkheid te nemen wanneer dictators er een potje van maken. De oud-minister voelt zich zelfs verbonden met dat drukke volk overzee. „Amerikanen zijn optimistisch en veerkrachtig.”

Ben Bot is tegenwoordig lobbyist. Voor 'de' energie en telecommunicatie, voor scheepsbouw en banken. Hij maakte naam als een handig diplomaat. Voelde zich altijd een soort verkoper van Nederlandse belangen en schaamt zich daar niet voor. „De staat gaf veel geld aan mij uit. Ik vond dat ik dat vijf, zes keer moest terugverdienen.”

Zo bracht hij in Argentinië de Hollandse aardappel aan de man, onderhandelde hij met de EU voor wat extra Nederlandse miljarden en stond hij altijd paraat voor zijn land. „Als een soldaat liet ik me op pad sturen. In Argentinië kreeg ik op een vrijdagmiddag te horen dat ik die dinsdag in Oost-Berlijn als eerste westerse diplomaat een nieuwe post moest gaan bekleden. Dan kan je niet zeggen: 'Gut o gut, wat lastig voor de kinderen.' Dan ga je.”

U komt activistisch over.

„Ik schud van tijd tot tijd de zaak graag op. Ik heb dat kont-tegen-de-krib-achtige.”

Dan lijkt u in de diplomatie op de verkeerde plek.

„Je kunt op je krent gaan zitten of je kunt dingen laten gebeuren. Als iets niet deugt, dan ben ik niet te beroerd dat te zeggen. Op vriendelijke en beleefde toon kun je veel laten weten. Je moet nooit met slaande deur vertrekken. Het duurt misschien wel eeuwen voordat je die deur weer open krijgt en je weet nooit wanneer je weer moet aankloppen.”

Dat kan soms vernederend zijn.

„In Vietnam sloten we uit protest de ambassade, maar twee jaar later moesten we met hangende pootjes terug. Dan laten ze je dat voelen. Dan krijg je moeilijk contact. Dan bieden ze je een huis aan dat niet deugt.

„Veruit het moeilijkste was een ontmoeting met twintig weduwen van Srebrenica. Adviseurs zeiden: 'Ga niet!' Maar ik vond dat ik als minister – tien jaar na de massamoord – verplicht was te gaan. Dat ging dus volstrekt mis. Die vrouwen waren buiten zinnen. Ik heb zelden mensen zo horen tieren. Ik werd voor oorlogsmisdadiger uitgemaakt.

„Misschien hadden wij Nederlanders moediger moeten zijn, heb ik toen gezegd, maar kijk eens naar de echte moordenaars: Mladic en Karadzic! Ik voelde met ze mee en heb iedere denkbare emotie getoond. Maar ze wilden – misschien ook door de aanwezigheid van twee advocaten die een gigascha-declaim voorbereidden – van mij horen dat Nederland de hoofdschuldige was. Het gesprek had uiteindelijk geen zin zo, dus ik ben eruit gelopen.”

Ik heb hier een oud knipsel uit de Story. 'Jonge vriendin maakt Ben Bot gelukkig,' stond er. En: 'Zij is 30 jaar jonger.'

„Het duurt al zes jaar. We kunnen het zo ongelooflijk goed met elkaar vinden. Ik zeg altijd: ik ben ook jong. Jong van geest zijn is niet iedereen gegeven. Dat

heeft met levensopvatting te maken, de wil om door te gaan. Sommigen hebben het op hun 56ste wel gezien, dan voel je je vanzelf oud.”

Zijn eerste – overleden – vrouw was een Amerikaanse van Hongaarse afkomst, die hij op Harvard ontmoette. Zijn huidige partner is half Pools, half Fries, getroffen te Brussel. Het zegt iets over de internationale oriëntatie van Bot, die als kind in een Jappenkamp een moeilijke start had. Maar het kind dat pas op zijn 9de lezen leerde, zat uiteindelijk met wereldleiders om tafel.

Ben Bot is doorgewinterd. Beseft dat het in de internationale politiek vaak anders is dan mensen zeggen. Weet dus nog steeds niet waarom de Amerikaanse minister Rice van Buitenlandse Zaken hem niet vertelde dat er ook in Europa geheime gevangenkampen waren opgericht. Wist ze het niet?

De Nederlandse steun aan de inval in Irak, vanwege een vermoeden van massavernietigingswapens, blijft omstrede. Er komt nu alsnog een onderzoek. Het volk denkt: die zaak stinkt.

„Het is een langdradig, ongemakkelijk proces geweest en er is veel mystiek omheen gebouwd, maar de zaak zelf stinkt niet. Als een vuilnisbak lang staat, gaat hij stinken. Maar ik geloof niet dat er afval in deze vuilnisbak zit.”

Een paar maanden na de inval mag onze minister Jaap de Hoop Scheffer baas worden van de NAVO.

Vastbesloten: „Ik ben ervan overtuigd dat het geen rol heeft gespeeld. Maar het heeft natuurlijk ook niet tegen hem gepleit.”

Dan: „Vergeet niet dat veertig andere landen politieke steun hebben gegeven aan de inval. Dat Nederland wel politieke maar geen militaire steun gaf, was

een broddelcompromis. We wilden de Amerikanen niet helemaal laten vallen. Het was een overweging van politieke aard. Het was juridisch misschien niet kosjer, het ging om een bondgenoot. Een minimum van vertrouwen in je bondgenoten is wel wenselijk.”

Was het achteraf gezien verstandig?

„De vraag is: zijn we goed voorgelicht? Hebben we de informatie zorgvuldig bekeken? Misschien moeten we voortaan wat kritischer kijken naar dit soort verzoeken, ook als ze van goede bondgenoten komen. Misschien is loyaliteit in dit soort gevallen wel misplaatst.

„We dachten te gauw dat informatie van buitenlandse geheime diensten wel klopte. Dat vertrouwen heb ik niet meer. Ik ben wijs geworden. Ik weet nu hoe die diensten werken. Aan de andere kant, misschien hadden we wat meer op onze eigen militaire inlichtingendienst moeten vertrouwen. Die had ook twijfels over de aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak.

„CIA en MI5 hebben gedokterd met de informatie die ze naar buiten brachten. Onze les moet zijn dat inlichtingendiensten niet meer als superieur moeten worden beschouwd. De informatie, die ze verschaffen, kan gekleurd zijn. Voortaan moeten we de informatie kritisch toetsen aan dat wat we uit eigen bron weten.”

U was nog geen minister. Zou u 'ja' hebben gezegd tegen een inval?

„Misschien, dat is moeilijk te zeggen. Ik had grote twijfels gehad, maar je kunt niet altijd je hart volgen. Je moet als minister met zo veel belangen rekening houden. Vergeet niet dat we in die tijd niet wisten of Saddam rare dingen zou gaan doen.

„Maar ik geloof niet dat een oorlog om bestwil van de burgers iets oplost. Alle oorlogen sinds 1945 zijn mislukt. De Amerikanen in Vietnam, de Fransen in Algerije, de Nederlanders in Indonesië. Mensen verkiezen hun eigen dictator boven de buitenlandse weldoener.”

Dus?

„Dus moeten we uit het verleden onze lessen trekken en bepaalde vergissingen niet nog eens maken. We moeten erkennen dat zij zijn voor wat de Amerikanen voor ons deden, maar tegelijk durven zeggen: jongens, oorlog lost niets op.”

Ondertussen doen we toch weer mee in Afghanistan.

„Maar daar zijn we niet in oorlog. We zijn daar voor de wederopbouw, met wat beschermende eenheden eromheen.” ■

PASPOORT

Naam: Bernard Rudolf Bot

Geboren: 21 november 1937, Batavia, Nederlands Indië.

Opleiding: Rechten in Leiden en Harvard (VS). Promoveerde cum laude in Leiden.

Carrière: Sinds 1964 in de diplomatieke dienst; van 1989 tot 1992 secretaris-generaal op Buitenlandse Zaken; van 1992 tot 2003 permanent vertegenwoordiger bij de EU; van 2003 tot 2007 CDA-minister van Buitenlandse Zaken. Nu lobbyist bij Meines en Partners.

Burgerlijke staat: Weduwnaar, drie kinderen.